

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПОКРОВА СВІТЛАНА ВАСИЛІВНА

УДК 378.093.5.011.3-051:373.3]:378.046-021.68]:37.091.279.7

**РОЗВИТОК ОЦІНЮВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ
У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Запоріжжя – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Комунальному закладі «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради.

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
НІКУЛОЧКІНА Олена Василівна,
Комунальний заклад «Запорізький обласний
інститут післядипломної педагогічної освіти»
Запорізької обласної ради,
завідувач кафедри початкової освіти.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
СУЩЕНКО Лариса Олександрівна,
Запорізький національний університет,
завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти;

кандидат педагогічних наук, доцент
ГУЗЕНКО Оксана Вікторівна,
Комунальний заклад «Сумський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти»,
доцент кафедри педагогіки,
спеціальної освіти та менеджменту.

Захист відбудеться «24» вересня 2021 р. о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 17.051.09 у Запорізькому національному університеті Міністерства освіти і науки України за адресою: 69063, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Запорізького національного університету Міністерства освіти і науки України за адресою: 69063, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66.

Автореферат розісланий «20» серпня 2021 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. В. Безкоровайна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Реформування системи загальної середньої освіти України, зокрема її початкової ланки, запровадження Концепції «Нова українська школа», Державного стандарту початкової освіти актуалізувало пошук напрямів удосконалення освітнього процесу, покликаною виховати ініціативну, самодостатню, творчу особистість учня згідно з вимогами третього тисячоліття. Одним із напрямів освітніх реформ є вдосконалення системи оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи, завдяки якій учитель одержує інформацію про індивідуальний поступ здобувачів освіти в навчально-пізнавальній діяльності, конструює інструментарій своєчасного виявлення прогалин на шляху досягнення навчальних цілей, планування подальшої діяльності, створення середовища довіри, поваги, радості пізнання. Саме тому зростає потреба у фахівцях, які мають розвинену оцінювальну компетентність, що стає важливим чинником їхнього особистісного розвитку, професійного зростання та успішної життєдіяльності в цілому.

Оперативно відреагувати на зазначені виклики спроможна післядипломна педагогічна освіта, яка надає можливості долучитися до актуальних інноваційних знань, здатна створити відповідні умови для системних зрушень, визначити напрями ефективного розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів, який має відбуватися неперервно.

Актуальність окреслених завдань відображено в Законах України «Про освіту» (2017), «Про повну загальну середню освіту» (2020), «Про вищу освіту» (2021), Концепції «Нова українська школа» (2018), Державному стандарті початкової освіти (2018), Професійному стандарті «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» (2020). Останнім, зокрема, задекларовані трудові функції вчителя початкових класів, одна з яких передбачає оцінювально-аналітичну компетентність.

У практиці початкової школи спостерігаються поверховість знань учителів щодо змісту, форм оцінювання, шляхів і засобів розвитку оцінювальної компетентності, неготовність педагогів розвивати власну та формувати оцінювальну самостійність молодших школярів. Усе це вимагає спрямування освітнього процесу в закладах післядипломної освіти на розвиток оцінювальної компетентності як складника професійної.

Необхідність дослідження й вирішення проблеми розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів, її актуальність, крім того, зумовлені наявними суперечностями між:

- вимогами держави та суспільства до вчителів початкових класів як до фахівців, здатних успішно впроваджувати інноваційні методи й форми організації оцінювальної діяльності в освітньому процесі Нової української школи та неготовністю вчителів здійснювати таку діяльність;

- потребою сучасної педагогічної теорії і практики у визначенні змісту та структури оцінювальної компетентності вчителів початкових класів і нерозробленістю єдиного наукового підходу до розуміння її сутності;

- необхідністю оволодіння вчителями початкових класів сучасними технологіями оцінювання результатів навчання молодших школярів і недостатньою

розробленістю науково-методичного забезпечення цього процесу в системі вищої та післядипломної освіти.

Теоретичну основу дослідження становлять фундаментальні наукові положення педагогіки, вікової психології стосовно організації оцінювальної діяльності (Б. Ананьєв, О. Бодальов, Г. Костюк, О. Леонтьєв, К. Платонов та ін.), результатів пізнавальної діяльності учнів (С. Гончаренко, І. Лернер, О. Савченко та ін.). Сучасною педагогічною наукою розкрито окремі аспекти розвитку оцінювальної компетентності, як-от: зміст, функції та завдання оцінювання (Ш. Амонашвілі, К. Делікатний, В. Онищук, В. Полонський та ін.); принципи оцінювання й вимоги до його здійснення (Ю. Бабанський, Л. Кандибович, Є. Перовський, А. Реан та ін.); форми й види педагогічних оцінок і оцінних шкал (Л. Одерій, С. Сухорський та ін.); стратегії оцінювання на основі компетентнісного підходу (Н. Бібік, О. Локшина, О. Пометун та ін.); сутність поняття «формувальне оцінювання» як одного з вагомих складників освітнього процесу (П. Блек, Д. Вільям, Л. Кабан, Н. Морзе, О. Онопрієнко, Ф. Перрену, М. Пінська, М. Скрівен та ін.); критерії й норми оцінювання результатів навчальної діяльності школярів на загальнопедагогічному рівні (Н. Буринська, О. Ляшенко та ін.); система контролю та оцінювання результатів навчання учнів початкової школи (Т. Байбара, М. Вашуленко, Н. Коваль, О. Прищепа та ін.).

Спостерігається зростання уваги до питань формування й розвитку в післядипломній освіті м'яких навичок педагогів (О. Мельник та ін.), ключових і предметних компетентностей, як-от: професійної (С. Куртась, Є. Павлутенков та ін.), соціальної й економічної (О. Варецька та ін.), інформаційно-технологічної (Л. Чернікова та ін.), інформаційної (О. Нікулочкіна та ін.); розроблення змісту, форм і методів післядипломної педагогічної освіти (С. Вершловський, Т. Гура, Л. Даниленко, А. Кузьмінський, Н. Ничкало, Л. Сущенко, Т. Сущенко та ін.); можливостей системи післядипломної освіти у формуванні й розвитку оцінювальної компетентності педагогів (Н. Кузьміна, А. Маркова та ін.).

Однак, стан розробленості питання розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти виявився недостатнім і таким, що не відповідає вимогам часу, а зміст та умови розвитку вказаної компетентності залишаються предметом наукової дискусії й потребують подальшого обґрунтування та деталізації.

Окреслене коло наукових і практичних завдань розвитку педагогічної освіти в Україні, актуальність проблематики, невизначеність шляхів подолання вказаних суперечностей зумовили вибір теми дослідження: *«Розвиток оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до тематичного плану наукових досліджень кафедри початкової освіти Комунального закладу «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради в межах комплексної науково-дослідної теми «Розвиток компетентностей суб'єктів освітнього процесу у системі неперервної освіти» (ДР № 0113U007511), одним із виконавців якої є авторка.

Тема дисертації затверджена Вченою радою Комунального закладу «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради (протокол № 2 від 11.03.2016).

Мета й завдання дослідження. *Метою дослідження є наукове обґрунтування організаційно-педагогічних умов, що забезпечують успішність розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти.*

Відповідно до цієї мети поставлено такі *завдання*:

1) проаналізувати теоретичні основи наукового розуміння сутності оцінювальної компетентності вчителів початкових класів, визначити її структурні компоненти, критерії, показники та рівні розвитку;

2) виявити й схарактеризувати сучасні тенденції розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у вітчизняній та зарубіжній системах післядипломної педагогічної освіти;

3) розробити й науково обґрунтувати організаційно-педагогічні умови, що забезпечують успішність розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти, та змодельовати цей процес;

4) експериментально перевірити ефективність визначених організаційно-педагогічних умов та запропонованого науково-методичного забезпечення розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти.

Об'єкт дослідження – процес післядипломної освіти вчителів початкових класів.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні умови розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти.

В основу дослідження покладено *припущення* про те, що ефективність розвитку оцінювальної компетентності вчителів залежить від упровадження в системі післядипломної освіти таких організаційно-педагогічних умов:

1) формування ціннісного ставлення вчителів початкових класів до здійснення оцінювальної діяльності;

2) спрямування змісту післядипломної педагогічної освіти на усвідомлення педагогами сутності оцінювальної діяльності, методів її здійснення;

3) створення рефлексивного освітнього середовища в післядипломній освіті для розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів.

Методи дослідження. Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань, перевірки гіпотези дослідження використано комплекс сучасних загальнонаукових і спеціальних методів:

– *теоретичних*: аналіз, синтез, зіставлення, систематизація й узагальнення наукових думок – з метою вивчення основних підходів до досліджуваної проблеми, моделювання системи розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти, окреслення шляхів вирішення порушеного питання;

– *емпіричних*: анкетування, експертне опитування, методики діагностики, інтерв'ювання, спостереження – з метою накопичення фактичних даних з питання дослідження та отримання найбільш точних результатів щодо стану розвитку

оцінювальної компетентності педагогів; контент-аналіз нормативних документів, освітньо-професійних програм – для окреслення особливостей підвищення кваліфікації вчителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти та її скерованості на розвиток оцінювальної компетентності; педагогічний експеримент – для з'ясування ефективності визначених організаційно-педагогічних умов;

– *статистичних*: визначення середнього арифметичного показника, кваліметричний аналіз, кореляційний аналіз – для оброблення й оцінювання здобутих результатів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *вперше науково обґрунтовано, розроблено й апробовано* комплекс організаційно-педагогічних умов, що забезпечують успішність розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти, а саме: 1) формування ціннісного ставлення вчителів початкових класів до здійснення оцінювальної діяльності, що забезпечується врахуванням особливостей їхньої мотиваційної сфери, актуалізацією мотиваційних механізмів, опертям на професійний досвід та його осмисленням; 2) спрямування змісту післядипломної педагогічної освіти на усвідомлення педагогами сутності оцінювальної діяльності, методів її здійснення шляхом упровадження окремих тем, навчальних дисциплін, орієнтованих на опанування ними оцінювальних знань, умінь, набуття оцінювального досвіду, їхнього «занурення» в практичні форми та методи професійної взаємодії; 3) створення рефлексивного освітнього середовища в післядипломній освіті, що забезпечує ефективну взаємодію теорії й практики та надає вчителям початкових класів можливість набуття оцінювального досвіду в реальній ситуації професійної діяльності;

– *уточнено* понятійно-термінологічну базу, зокрема *сформульовано* сутність поняття «оцінювальна компетентність вчителів початкових класів», конкретизовано поняття «оцінка», «оцінювання», «оцінювальна діяльність», «розвиток оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти»;

– *розкрито* зміст і визначено критерії, показники та рівні розвитку оцінювальної компетентності вчителів у післядипломному педагогічному процесі;

– *означено* педагогічні шляхи розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у курсовий та міжкурсовий періоди;

– *запропоновано й експериментально перевірено* ефективність науково-методичного забезпечення розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти;

– *набули подальшого розвитку* науково-теоретичні положення щодо сутності оцінювальних умінь учителя початкових класів, методи та форми їх розвитку в післядипломній педагогічній освіті.

Практичне значення одержаних результатів визначено тим, що створено, апробовано та впроваджено в процес післядипломної педагогічної освіти навчально-методичне забезпечення розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів, а саме: наскрізне (у межах усіх курсів) практичне заняття «Нові форми оцінювання навчальних досягнень молодших школярів», спецкурс

«Технології формувального оцінювання навчальних досягнень молодших школярів», тренінги «Технології конструювання інструментарію формувального оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи», «Особливості оцінювання навчальних досягнень учнів початкових класів Нової української школи», майстер-клас «Оцінювальна діяльність учителя початкових класів», науково-методичні семінари та вебінари з проблеми формувального оцінювання, програму, практичні заходи обласної творчої групи з теми «Технологія формувального оцінювання в початковій школі», на основі яких створено методичний посібник «Нова українська школа: упровадження технологій формувального оцінювання в освітньому процесі початкової школи», науково-методичний супровід і підтримка педагогів у професійних спільнотах.

Теоретичні положення, авторські науково-методичні напрацювання та висновки дослідження стали основою для вдосконалення післядипломної педагогічної освіти вчителів початкових класів. Результати дослідження впроваджено в освітній процес учителів початкової школи Комунального закладу «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради (довідка № 4 від 12.01.2021), Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського (довідка № 327/01-12 від 22.04.2021), Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка № 224/02-13 від 05.05.2021), Луганського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка № 317/2 від 13.05.2021), Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка № 01-04/488 від 18.05.2021).

Особистий внесок здобувача. Основні положення й висновки, викладені в дисертації, належать здобувачці особисто та відображені в публікаціях. У працях, написаних у співавторстві, авторці належить визначення особливостей системи оцінювання навчальних досягнень молодших школярів [1] й особливостей оцінювання під час використання в освітньому процесі ігрових методів навчання [14].

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження доповідалися й обговорювалися на наукових і практичних конференціях, зокрема:

– *міжнародних*: «Неперервна освіта нового сторіччя: досягнення та перспективи» (м. Запоріжжя, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021 рр.); «Dynamics of the development of world science» (м. Ванкувер, Канада, 2020 р.);

– *всеукраїнських*: «Підготовка майбутніх педагогів у контексті стандартизації початкової освіти» (м. Бердянськ, 2017 р.); «Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи» (м. Ніжин, 2019 р.);

– *регіональній*: «Нова українська школа: виклики сьогодення, реалії впровадження, перспективи» (м. Хмельницький, 2018 р.).

Публікації. Основні наукові положення й результати дослідження викладено в 19 друкованих працях, із них: 1 – стаття в монографії, 4 – статті в наукових фахових виданнях України, що входять до міжнародних наукометричних баз, 1 – стаття в зарубіжному науковому виданні, що входить до міжнародних наукометричних баз, 9 – матеріали конференцій, 4 – навчально-методичні видання.

Структура та обсяг дисертації визначається логікою дослідження та поставленими завданнями. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (включає 340 найменувань, із них 33 – іноземною мовою), додатків. Загальний обсяг роботи становить 323 сторінки, із них основний текст – 191 сторінка. Дисертація містить 12 таблиць, 8 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність, доцільність та ступінь розробленості питання дослідження; сформульовано його мету, завдання, об'єкт, предмет і методи; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; наведено відомості щодо апробації й упровадження, особистого внеску та публікацій.

У **першому розділі** – *«Теоретико-методологічні основи розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів»* – досліджено наукові підходи до розуміння сутності оцінювальної діяльності педагогів; розкрито сутність і структуру феномену «оцінювальна компетентність вчителів початкових класів»; схарактеризовано особливості українського та зарубіжного досвіду її розвитку в системі післядипломної педагогічної освіти.

Встановлено, що оцінювальна діяльність привертає увагу дослідників з глибокої давнини до сьогодення (Аристотель, Л. Вітгенштайн, Ф. А. В. Дистерверг, І. Кант, А. Маслоу, А. Ричль, Сократ, В. Сухомлинський, С. Сухорський, Р. Хайєр та ін.), була предметом філософських дискусій і наукового пізнання, віддзеркалювала ідеальні людські цінності, видозмінювалася. Уведене в обіг М. Скрівеном (1967 р.) формувальне оцінювання визнано необхідним для діагностики засвоєння учнями навчального змісту (Б. Блум, Т. Хастінг і Дж. Мадаус) та таким, що позитивно впливає на навчання школярів, відкриває сучасним учням доступ до оцінювання у власних інтересах розвитку. Аналіз праць дав змогу конкретизувати поняття «оцінка», «оцінювання», «формувальне оцінювання», «оцінювальна діяльність»; окреслити характеристики, складники, труднощі, проблеми та типові недоліки такої діяльності; констатувати, що вчителі мають загальне уявлення про сутність оцінювальної діяльності, сучасні вимоги до її здійснення, що перешкоджає ефективній реалізації ідеї компетентнісного навчання в початковій школі.

Зіставлення змісту понять «оцінювальна діяльність вчителя початкових класів» і «компетентність» (О. Овчарук, Дж. Равен, Г. Селевко, В. Сластьонін, А. Хуторської, М. Чошанов та ін.), «професійна компетентність» (О. Гура, В. Кремень та ін.) дало змогу виокремити оцінювальну компетентність вчителя початкових класів як складник професійної та відстежити наявність складників оцінювальної компетентності в переліку трудових функцій вчителя початкових класів відповідно до професійного стандарту «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти».

На основі аналізу нормативних документів, наукових праць (Ж. Ахмадієвої, М. Старостенкова, В. Топоровського та ін.) поняття *«оцінювальна компетентність вчителя початкових класів»* визначено як складну інтегративну якість

особистості, яка об'єднує систему знань, вмінь вчителя початкових класів, його ціннісні орієнтації, мотиви, способи діяльності у сфері оцінювання навчальних досягнень молодших школярів.

Враховуючи особливості оцінювальної компетентності вчителів початкових класів, встановлено, що її структура є єдністю *настановно-мотиваційного, когнітивного, конструктивного та контрольо-рефлексивного компонентів*. Так, *настановно-мотиваційний* компонент є системотвірним, ґрунтується на мотивах і потребах учителів початкових класів у професійному саморозвитку в оцінювальній діяльності, відображає сукупність професійних установок на реалізацію ефективної оцінювальної діяльності; позитивне ставлення до професійного розвитку в цілому та до розвитку оцінювальної компетентності зокрема; мотивацію до організації й здійснення оцінювальної діяльності. *Когнітивний компонент* містить професійні знання про: особливості дітей молодшого шкільного віку, методи та форми оцінювальної діяльності, формувальне й підсумкове оцінювання результатів навчання учнів початкових класів, різноманітні форми оцінювальних суджень, особистісно орієнтовані технології контролю. *Конструктивний компонент* об'єднує три основні групи оцінювальних умінь: організувати оцінювальну діяльність учителя в умовах компетентнісного навчання; формувати оцінювальну самостійність учнів; організувати взаємодію вчителя та учнів у процесі оцінювання. *Контрольно-рефлексивний* компонент є синтезом гностичних, проєктувальних, конструктивних, комунікативних, дослідницьких, організаційних, фасилітативних та рефлексивних професійних умінь вчителів початкових класів. Відповідно до структури оцінювальної компетентності визначено *ціннісний, знаннєвий, вміннєвий, рефлексивний критерії та початковий, середній, високий рівні її сформованості*.

Констатовано, що розвиток оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти є планомірним постійним процесом курсового й міжкурсового залучення їх до діяльності з підвищення кваліфікації у сфері оцінювання результатів навчання учнів, що здійснюється на основі компетентнісного підходу та спрямовано на сформовану стійку позитивну мотивацію й усвідомлену потребу в здійсненні оцінювальної освітньої діяльності, в оволодінні сучасними знаннями, вміннями та способами оцінювальної діяльності.

Результати аналізу *українського й світового* досвіду розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти засвідчили про його розбудову відповідно до державних документів, у яких викладено вимоги до готовності й компетентності вчительських кадрів. *Зарубіжні* джерела доводять, що, попри різну детермінованість у різних країнах, єдиною є спрямованість системи післядипломної освіти на підготовку вчителів до ефективної оцінювальної діяльності, що забезпечується формальною представленістю в змісті освіти та спеціально створеному освітньому середовищі (Фінляндія, США, Британія, Канада, Німеччина, Польща, ПАР (Ботсвана), Греція, Іспанія). З'ясовано, що, незважаючи на обґрунтованість способів набуття вчителями знань та нового досвіду в неформальній, формальній освіті (Р. Гербарт, П. Маттеус, А. Мамфорд та ін.), зокрема післядипломній (у широкому (більшість європейських дослідників) і вузькому значеннях); відповідність програм професійного розвитку професійним

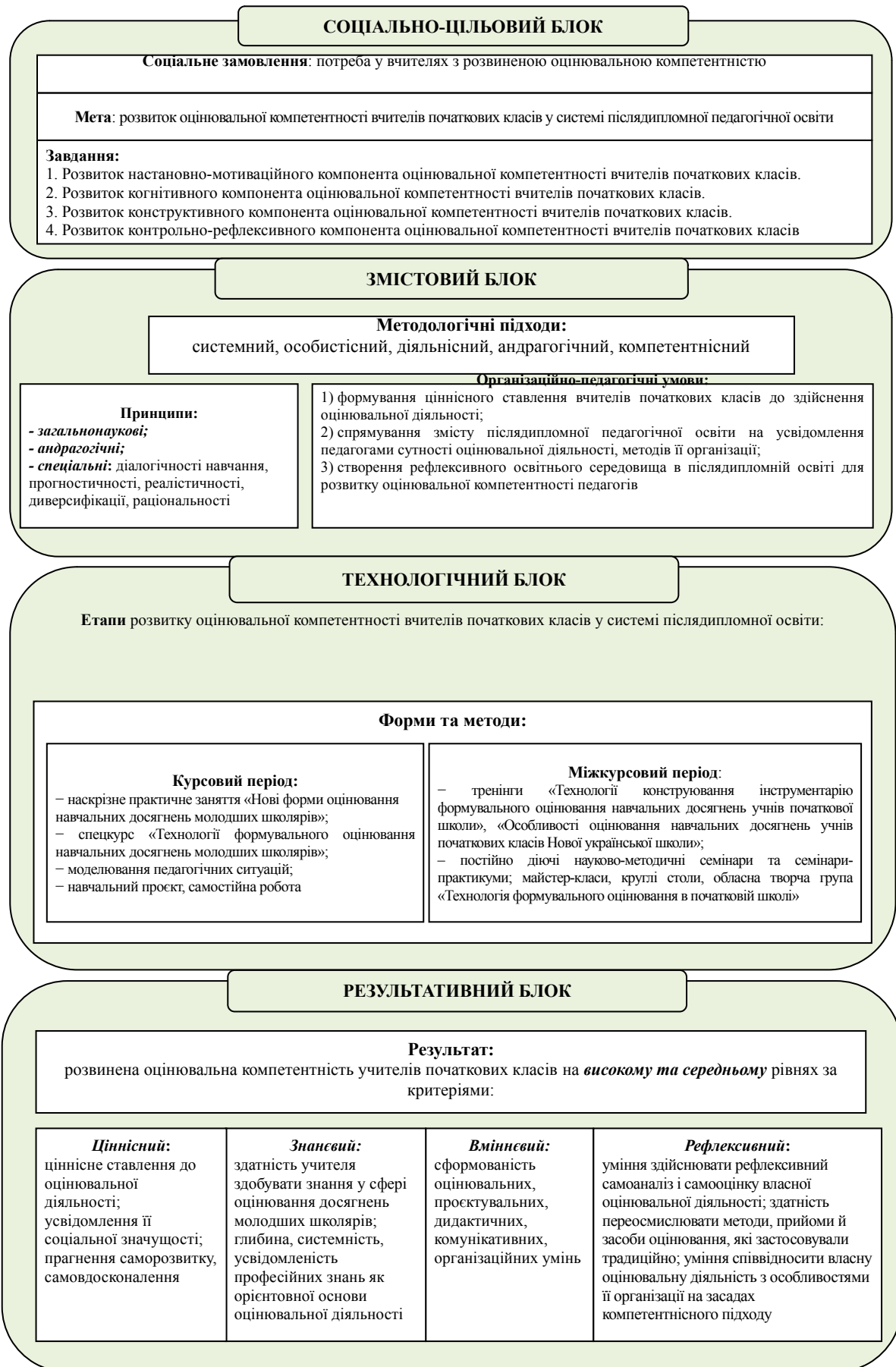
потребам, особистісним і педагогічним інтересам (М. Ноулз та ін.), зокрема щодо оцінювання (Фінляндія, Німеччина та ін.), їх співвіднесення з етапом розвитку кар'єри (США, Польща тощо); надання провідної ролі оцінювальній та самооцінювальній (Фінляндія, Польща тощо) діяльності в професійній підготовці педагогів на всіх етапах неперервної освіти (Польща тощо), формування позитивного ставлення вчителя до оцінювальної діяльності (Британія, Канада тощо); зорієнтованість освітніх програм на набуття знань, практичних оцінювальних навичок упровадження формувального та підсумкового оцінювання (США, Фінляндія, Британія тощо), їхньої інтеграції, практики оцінювання в освітньому процесі, опанування інструментів оцінювання (Британія, Німеччина, Греція та ін.), залучення громадськості з метою вдосконалення якості освітнього процесу (США), наявна ситуація уривчастої уваги до питання на рівні держави (ПАР (Ботсвана)). Дослідження науково-педагогічних джерел, освітніх сайтів, методичних порталів, навчальних планів курсів підвищення кваліфікації *українських* закладів післядипломної педагогічної освіти дало підстави констатувати відсутність системного підходу, фрагментарність заходів і підготовки, що забезпечують розвиток оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти, її недостатню представленість у змісті модулів освітньо-професійних програм курсів підвищення кваліфікації.

Результати дослідження наукових підходів до розуміння сутності оцінювальної діяльності педагогів, вивчення зарубіжного й вітчизняного досвіду надали можливість здійснити наукове обґрунтування, визначити понятійно-категоріальний апарат, розкрити сутність, структуру оцінювальної компетентності, створили основу для розроблення моделі розвитку такої компетентності в системі післядипломної педагогічної освіти та визначення організаційно-педагогічних умов.

У **другому розділі** – *«Науково-методичні засади розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти»* – розроблено структурно-функціональну модель розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти та визначено організаційно-педагогічні умови, які забезпечують успішність цього процесу.

На основі аналізу теорії моделювання педагогічних систем (А. Семенова, В. Штофф та ін.) створено авторську структурно-функціональну модель розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти (рис. 1), що є цілісною системою, має схематичний і описовий характер та містить чотири функціональні блоки: 1) соціально-цільовий; 2) змістовий; 3) технологічний; 4) результативний.

Соціально-цільовий блок є системоутворювальним та визначає вектор педагогічної діяльності щодо розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти; містить соціальне замовлення; мету, яка конкретизована в завданнях, визначених відповідно до складників зазначеної компетентності.

вчителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти

Змістовий блок відображає методологічні підходи (системний, особистісний, діяльнісний, андрагогічний, компетентнісний); принципи (загальнонаукові, андрагогічні й спеціальні) та організаційно-педагогічні умови, що покликані забезпечити успішну реалізацію розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти.

Технологічний блок структурно-функціональної моделі містить етапи розвитку оцінювальної компетентності (мотиваційний, діяльнісний, рефлексивний), форми й методи реалізації поставленої мети та завдань, що охоплюють курсовий і міжкурсний періоди.

Результативний блок відображає критерії (ціннісний, знаннєвий, вміннєвий, рефлексивний), показники та рівні (початковий, середній, високий) розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти.

На основі теоретичних положень про сутність оцінювальної компетентності вчителів початкових класів, результатів вивчення зарубіжного та українського досвіду розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти, освітніх потреб та утруднень педагогів під час здійснення оцінювальної діяльності, виявлених у процесі пілотного дослідження, визначено та обґрунтовано організаційно-педагогічні умови.

Першою організаційно-педагогічною умовою визначено формування ціннісного ставлення вчителів початкових класів до здійснення оцінювальної діяльності, якого досягають завдяки врахуванню в освітньому процесі особливостей їхньої мотиваційної сфери; моделюванню ситуацій для осмислення значущості оцінювальної діяльності у власному особистісно-професійному розвитку та успішній професійній діяльності; організації полісуб'єктної моделі навчання, за якої вчителі початкових класів є активними учасниками освітнього процесу, відповідальними за власний професійний розвиток; використанню, зокрема, комплексних вправ, які емоційно зацікавлюють, активізують та трансформують цінність з об'єктивної в суб'єктивну для вчителів (мотиваційні вправи «5 кейсів», «Моя перша двійка», дискусія «Чи потрібні в початковій школі оцінки?», технологія «Входження в картину» за репродукцією Ф. Решетнікова «Знову двійка»).

Другою організаційно-педагогічною умовою передбачено спрямування змісту післядипломної педагогічної освіти на усвідомлення вчителями сутності оцінювальної діяльності, методів її здійснення, що відбувається завдяки проведенню спеціально організованих заходів, орієнтованих на опанування оцінювальних знань, умінь, набуття оцінювального досвіду, «занурення» в практичні форми, методи професійної взаємодії. *У межах курсового періоду* – це введення в освітню програму курсів: наскрізного практичного заняття «Нові форми оцінювання навчальних досягнень молодших школярів», що спрямоване на опанування вчителями системи знань щодо сутності та змісту оцінювальної діяльності, її ролі для професійного розвитку педагога; спецкурсу «Технології формування оцінювання навчальних досягнень молодших школярів», зміст якого передбачає висвітлення теоретичних підходів до розуміння феномену формування оцінювання у філософській, психологічній, педагогічній літературі; сутнісних і процесуальних характеристик

оцінювальних умінь учителя початкових класів та ефективних методів їх розвитку. У межах міжкурсового періоду здійснено науково-методичний супровід подальшого професійного розвитку вчителів початкових класів, що забезпечував пролонгований формувальний вплив, активізацію їх самоосвітньої діяльності завдяки проведенню тренінгів «Технології конструювання інструментарію формувального оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи», «Особливості оцінювання навчальних досягнень учнів початкових класів Нової української школи», майстер-класу «Оцінювальна діяльність учителя початкових класів», круглого столу «Проблеми впровадження формувального оцінювання в початковій школі», практичних заходів обласної творчої групи з теми «Технологія формувального оцінювання в початковій школі», спрямованих на підвищення методичного, практичного рівнів професійної компетентності вчителів початкових класів у поступовому й ґрунтовному опануванні технологій конструювання інструментарію формувального та підсумкового оцінювання навчальних досягнень школярів.

Третьою організаційно-педагогічною умовою визначено створення рефлексивного освітнього середовища в післядипломній освіті, і для реалізації цієї умови передбачено розбудову його структурних компонентів: *просторово-семантичного* (особливе оснащення приміщень закладу післядипломної освіти – створення спеціальних аудиторій – лабораторій Нової української школи, які обладнані відповідно до вимог освітнього простору сучасного закладу загальної середньої освіти), *змістово-методичного* (упровадження в освітній процес підвищення кваліфікації вчителів початкових класів лекційно-практичних занять, спецкурсів, тренінгів, семінарів, що спрямовані на формування системи знань про сутнісні та процесуальні характеристики оцінювання; структуру, зміст і способи актуалізації оцінювальних умінь), *комунікативно-організаційного* (проведення навчальних занять переважно в активних, колективних формах мислєдіяльності та мислєкомунікації, у процесі спільного вирішення професійних проблем викладачами й слухачами курсів; у швидкому перенесенні актуалізованих оцінювальних знань, умінь у практичну діяльність учителя), *особистісного* (забезпечення взаємодії, взаємовпливу, взаємостосунків викладачів і вчителів, міжособистісних стосунків є підґрунтям неповторного освітнього середовища в післядипломній освіті для розвитку оцінювальної компетентності).

Упровадження розробленої структурно-функціональної моделі, реалізація визначених організаційно-педагогічних умов забезпечать успішний розвиток оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти, що вимагає експериментального підтвердження.

У **третьому розділі** – «Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти» – розкрито загальні питання організації педагогічного експерименту; подано його хід та аналіз результатів.

Дослідно-експериментальну роботу організовано упродовж 2017–2021 рр. На її різних етапах взяли участь 1236 учителів початкових класів різних регіонів України. Педагогічному експерименту передувало пілотне дослідження, результати якого підтвердили актуальність теми дисертації, дали підстави для апробування

діагностичного інструментарію, обґрунтування критеріїв, показників та рівнів розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти, формування експериментальних і контрольних груп. Педагогічний експеримент (за С. Гончаренко та ін.) здійснено в три етапи: констатувальний, формувальний та контрольний.

Метою *констатувального етапу* педагогічного експерименту стало виявлення первинного рівня розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти, для чого розроблений комплекс діагностичних методик *за критеріями*: 1) *ціннісним* – модифікована анкета «Методика діагностування ціннісного ставлення до оцінювальної діяльності» (Л. Павлюченко) та стандартизована анкета «Методика самооцінки здатності до самоосвіти й саморозвитку особистості»; 2) *знаннєвим* – авторські дидактичні тести «Діагностика спрямованості на здобуття знань у сфері оцінювання досягнень молодших школярів» та «Оцінювання й оцінювальна діяльність вчителя початкових класів»; 3) *вміннєвим* – методика експертного оцінювання розв'язання педагогічних ситуацій, методика «Діагностика комунікативних й організаторських схильностей»; 4) *рефлексивним* – модифікована методика О. Анісімова «Рефлексивне мислення».

Учасниками експериментальних груп (ЕГ) стали 53 особи (ЕГ1 – 27 осіб, ЕГ2 – 26 осіб), контрольних (КГ) – 53 особи (КГ1 – 26 осіб, КГ2 – 27 осіб). Проведене діагностування первинного рівня розвиненості оцінювальної компетентності вчителів початкових класів груп ЕГ і КГ за ціннісним, знаннєвим, вміннєвим та рефлексивним критеріями засвідчило їх початковий рівень актуалізації, відсутність достовірних відмінностей між учасниками експериментальних і контрольних груп.

Формувальний етап, мета якого – апробація авторської структурно-функціональної моделі та упровадження організаційно-педагогічних умов розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти, тривав упродовж 2018–2020 рр. на базі Комунального закладу «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради. Поступове розгортання заходів і послідовна реалізація кожної з організаційно-педагогічних умов здійснювалися у три підетапи: мотиваційний, діяльнісний і рефлексивний.

Так, на *мотиваційному підетані* відповідно до мети – формування у вчителів початкових класів позитивної мотивації до оцінювальної діяльності, сприйняття позиції оцінювача як особистісно значущої – основними заходами реалізації стали практичне заняття «Нові форми оцінювання навчальних досягнень молодших школярів», майстер-клас «Оцінювальна діяльність учителя початкових класів».

Діяльнісний підетан передбачав розвиток усіх компонентів оцінювальної компетентності вчителів початкових класів завдяки: 1) авторському фаховому спецкурсу «Технології формувального оцінювання навчальних досягнень молодших школярів» у курсовий період; 2) тренінгам «Технології конструювання інструментарію формувального оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи», «Особливості оцінювання навчальних досягнень учнів початкових класів Нової української школи», постійно діючим науково-методичним семінарам та семінарам-практикумам, практичним заходам обласної творчої групи «Технологія

формуального оцінювання в початковій школі», індивідуальним та груповим консультаціям у професійних спільнотах учителів початкових класів у міжкурсовий період та тривалій роботі над створенням методичного посібника «Нова українська школа: упровадження технологій формуального оцінювання в освітньому процесі початкової школи».

Рефлексивний підетап, метою якого визначено рефлексивний аналіз учасниками проведеної підготовки, створення умов для пролонгації формуального ефекту, збереження та закріплення установки на ефективну оцінювальну діяльність і постійний професійний розвиток вчителів початкових класів, коригування освітнього процесу відповідно до отриманих результатів, охоплював проведення рефлепрактикуму, заходів зі створення та розбудови рефлексивного освітнього середовища, науково-методичного супроводу професійного розвитку.

Контрольний етап педагогічного експерименту передбачав вторинне діагностування рівня розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти.

Проведений аналіз та отримані результати статистичного опрацювання експериментальних даних засвідчили наявність статистично значущої різниці коефіцієнтів розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти за результатами вимірювань на констатувальному та контрольному етапах (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка розвитку компонентів оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти, %

Компонент	Контрольна група			Експериментальна група		
	констатувальний етап	контрольний етап	зміна	констатувальний етап	контрольний етап	зміна
Настановно-мотиваційний	65,7	65,9	+0,2	65,9	75,0	+9,1
Когнітивний	65,5	65,8	+0,3	65,8	75,2	+9,4
Конструктивний	66,5	67,2	+0,7	67,2	75,5	+8,3
Контрольно-рефлексивний	65,1	66,1	+1,0	66,1	75,7	+9,6
Оцінювальна компетентність	65,7	66,3	+0,6	66,3	75,3	+9,0

Отже, результати контрольного вимірювання підтвердили гіпотезу дослідження щодо ефективності визначених організаційно-педагогічних умов розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне та експериментальне дослідження організаційно-педагогічних умов, що забезпечують успішний розвиток оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти. Здобуті результати підтвердили правомірність висунутої гіпотези, а реалізовані мета й завдання дослідження дали підстави сформулювати висновки та рекомендації щодо їхнього практичного застосування.

1. Здійснений аналіз наукової та науково-методичної літератури, чинної нормативно-правової бази стосовно вимог до професійної діяльності вчителів початкової школи дав підстави під «оцінювальною компетентністю вчителів початкових класів» розуміти складну інтегративну якість особистості, яка об'єднує систему знань, умінь вчителя початкових класів, його ціннісні орієнтації, мотиви, способи діяльності у сфері оцінювання навчальних досягнень молодших школярів. Розкрито сутність та визначено структурні компоненти оцінювальної компетентності вчителів початкових класів, а саме: настановно-мотиваційний (система професійних установок, цінностей та інтересів); когнітивний (сукупність різнорівневих професійних знань вчителя як орієнтаційної, інформаційної основи його оцінювальної діяльності); конструктивний (синтез оцінювальних, проєктувальних, дидактичних, комунікативних, організаційних професійних умінь як засвоєних вчителем комплексних способів успішної реалізації складної професійної дії) і контрольно-рефлексивний (рефлексивні здібності), – котрі відбивають особливості процесу її розвитку в післядипломному процесі.

Урахування комплексності й структури оцінювальної компетентності вчителів початкових класів дало змогу визначити та охарактеризувати критерії, показники й рівні її розвитку (початковий, середній, високий).

2. Здійснений аналіз зарубіжного та українського досвіду засвідчив, з одного боку, актуальність дослідження цього питання в освітніх системах багатьох країн, увагу до нормативного забезпечення, застосування різноманітних інноваційних методів і технологій у процесі професійного розвитку педагогів, з іншого – традиційність та усталеність української післядипломної освітньої системи стосовно розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів. Вивчення програмного забезпечення та практичного досвіду дало змогу конкретизувати значення ресурсів для задоволення освітніх потреб, створити організаційно-педагогічні умови для розвитку оцінювальної компетентності в курсовий і міжкурсний періоди на основі активної позиції вчителя.

3. Науково обґрунтовано, розроблено й апробовано організаційно-педагогічні умови, спрямовані на успішний розвиток оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти, а саме: 1) формування ціннісного ставлення вчителів початкових класів до здійснення оцінювальної діяльності; 2) спрямування змісту післядипломної педагогічної освіти на усвідомлення педагогами сутності оцінювальної діяльності, методів її здійснення; 3) створення рефлексивного освітнього середовища в післядипломній освіті для розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів.

Результативність упровадження запропонованих організаційно-педагогічних умов забезпечено розробленням і теоретичним обґрунтуванням структурно-

функціональної моделі розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти, яка об'єднує такі блоки, як: соціально-цільовий (мета та завдання, що детерміновані соціальним замовленням і узгоджені зі складниками визначеного розвитку); змістовий (компонентна структура; методологічна основа та педагогічні умови, що забезпечують успішний розвиток оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти); технологічний (система різних форм і методів навчання вчителів початкової школи під час курсів підвищення кваліфікації та в міжкурсовий період у визначеній етапній послідовності) і результативний (критерії, показники, рівні та кінцевий результат).

4. Експериментально доведено суттєвий вплив на рівень розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти реалізованими організаційно-педагогічними умовами.

Дослідно-експериментальна робота засвідчила позитивну динаміку в розвитку оцінювальної компетентності, що дає змогу вважати мету дослідження досягнутою, а завдання – виконаними. Середні значення розвитку оцінювальної компетентності в експериментальній групі зросли на етапах експерименту: за настановно-мотиваційним компонентом – на 9,1; за когнітивним – на 9,4; за конструктивним – на 8,3; за контрольно-рефлексивним – на 9,6; за оцінювальною компетентністю – на 9.

Теоретично обґрунтовані й експериментально перевірені організаційно-педагогічні умови розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти упроваджено в освітню практику на основі наскрізного практичного заняття «Нові форми оцінювання навчальних досягнень молодших школярів», спецкурсу «Технології формування оцінювання навчальних досягнень молодших школярів», тренінгів «Технології конструювання інструментарію формування оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи», «Особливості оцінювання навчальних досягнень учнів початкових класів Нової української школи», майстер-класу «Оцінювальна діяльність учителя початкових класів», круглого столу «Проблеми впровадження формування оцінювання в початковій школі», науково-методичних семінарів та вебінарів з проблеми формування оцінювання, практичних заходів обласної творчої групи з теми «Технологія формування оцінювання в початковій школі».

Таким чином, вирішення завдань дисертації забезпечило досягнення поставленої мети – наукового обґрунтування організаційно-педагогічних умов, що забезпечують ефективний розвиток оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти.

Водночас дослідження не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми й засвідчує необхідність її подальшого розроблення за таким перспективним напрямом, як-от підготовка вчителів Нової української школи у системі післядипломної педагогічної освіти до формування оцінювання результатів навчання молодших школярів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Стаття в монографії

1. Покрова С. В. Особливості системи оцінювання навчальних досягнень учнів Нової української початкової школи. *Упровадження концепції Нової української початкової школи в Запорізькій області: перші кроки* : колективна монографія / відп. ред. Т. Є. Гура. Запоріжжя : ФОП К. С. Советнікова, 2019. С. 147–158.

Статті в наукових фахових виданнях України, що реферуються міжнародними наукометричними базами

2. Покрова С. В. Інноваційні технології оцінювання навчальних досягнень учнів Нової української початкової школи. *Педагогічна освіта: теорія і практика* : зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський, 2018. Вип. 25 (2-2018). Ч. 1. С. 143–148. *Index Copernicus*

3. Покрова С. В. Підготовка вчителів у системі післядипломної освіти до формуального оцінювання навчальних досягнень молодших школярів. *Український педагогічний журнал*. 2020. № 4. С. 192–199. *Index Copernicus*

4. Покрова С. В. Концептуальна модель розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти. *Науковий Вісник МДУ. Серія «Педагогіка та психологія»* : науковий журнал. Мукачеве, 2021. Вип. 1. Т. 7. С. 90–102. *Index Copernicus*

5. Покрова С. В. Критерії, рівні та показники сформованості оцінювальної компетентності вчителів початкових класів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. Запоріжжя, 2021. Вип. 75. Т. 2. С. 55–59.

Стаття в зарубіжному науковому виданні, що реферується міжнародними наукометричними базами

6. Покрова С. Досвід застосування формуального оцінювання навчальних досягнень молодших школярів. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2021. № 5 (41), vol. 2. С. 234–237.

Матеріали конференцій

7. Покрова С.В. Питання формуального оцінювання навчальних досягнень молодших школярів. *Підготовка майбутніх педагогів у контексті стандартизації початкової освіти* : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., Бердянськ, 14 вересня 2017 р. Бердянськ, 2017. URL: <https://bdpu.org.ua/training-of-future-teachers>.

8. Покрова С. В. Технологія портфоліо як інноваційна форма оцінювання навчальних досягнень учнів у Новій українській початковій школі. *Неперервна освіта нового сторіччя: досягнення та перспективи* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., Запоріжжя, 14–21 травня 2018 р., зб. наук. пр. ЗОІППО. 2018. № 3(32). URL: https://drive.google.com/file/d/1Ezgmc_7ObqELDpH7uXfIK0PWDt9Dc9XW/view.

9. Покрова С. В. Сучасні форми оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи. *Нова українська школа: виклики сьогодення, реалії впровадження, перспективи* : матеріали Регіон. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 29 листопада 2018 р.). Хмельницький, 2018. С. 262–266. URL: <https://drive.google.com/file/d/1Z11s336nabCWOzPUN8oTSDbhIO10CIex/view?usp=sharing>.

10. Покрова С. В. Сутність та особливості оцінювальної діяльності учителя Нової української школи. *Неперервна освіта нового сторіччя: досягнення та перспективи* :

матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. Запоріжжя, 16–17 травня 2019 р., електронний зб. наук. пр. ЗОШПО. 2019. № 2 (34). URL: <https://drive.google.com/file/d/1c0106KSKQwOzglEPyQaIJvXPu1k9YgF8/view>.

11. Покрова С. В. Деякі аспекти формувального оцінювання навчальних досягнень молодших школярів. *Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи* : матеріали II Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., Ніжин, 17 жовтня 2019 р. / за заг. ред. Є. І. Коваленко, упоряд. Т. В. Гордієнко. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2019. С. 175–179. URL: http://www.ndu.edu.ua/storage/2019/mat_conf_ped.PDF.

12. Покрова С. В. Проектні технології як засіб розвитку професійної компетентності вчителя початкової школи у системі післядипломної освіти школи. *Неперервна освіта нового сторіччя: досягнення та перспективи* : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф., Запоріжжя, 12–18 травня 2020 р., електронний зб. наук. пр. ЗОШПО. 2020. № 1(38). URL: https://drive.google.com/file/d/1occDU_uuf-B4TRVQ_VSCr09TvqHQ0Sh5/view.

13. Покрова С. В. Особливості процесу оцінювання в Новій українській початковій школі. *Dynamics of the development of world science* : abstracts of the 6th International Scientific and Practical Conference. Perfect publishing. Vancouver, Canada. March 18–20. Vancouver, 2020. P. 752–759. URL: https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2020/03/DYNAMICS-OF-THE-DEVELOPMENT-OF-WORLD-SCIENCE_18-20.03.2020.pdf.

14. Гуркова Т. П., Нікулочкіна О. В., Покрова С. В. Упровадження ігрових методів навчання в процес професійного розвитку вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти. *Неперервна освіта нового сторіччя: досягнення та перспективи*, 2020 : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф., Запоріжжя, 12–18 травня 2020 р. Запоріжжя, 2020. URL: <https://drive.google.com/file/d/1qRTz13qFsBf7Ir3663XjOtc19FdB9x6z/view>.

15. Покрова С. В. Науково-методичне забезпечення розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти. *Неперервна освіта нового сторіччя: досягнення та перспективи*, 2020 : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф., Запоріжжя, 13–15 травня 2021 р., електронний зб. наук. пр. ЗОШПО. 2021. № 3 (45). URL: https://drive.google.com/file/d/1Finam6vCv7OGoj_lqbg-OhcCJyHHJK2i/view.

Навчально-методичні видання

16. Покрова С. В. Упровадження технології «Джигсоу» в Новій українській початковій школі. *Нова українська школа. Упровадження технології «Джигсоу» в Новій українській початковій школі* : метод. посібник / уклад. С. В. Покрова; відп. ред. Л. А. Чернікова; КЗ «ЗОШПО» ЗОР. Запоріжжя : ФОП, К. С. Советнікова, 2019. 68 с.

17. Покрова С. В. Упровадження формувального оцінювання в початковій школі. *Основні орієнтири розвитку системи освіти Запорізької області в контексті реалізації Концепції «Нова українська школа» в умовах очної, дистанційної та змішаної освіти у 2020/2021 навчальному році* : метод. рекомендації : у 3 ч. / відп. ред. О. Варецька; упор. Т. Верозубова; тех. ред. О. Тонне; ДОН ЗОДА, КЗ «ЗОШПО» ЗОР. Запоріжжя : СТАТУС, 2020. Ч. II. Навчально-методичне забезпечення загальної середньої освіти. Електронний аналог друкованого (електронна книга). С. 16–22.

18. Покрова С. В. Особливості формувального оцінювання навчальних досягнень молодших школярів в умовах дистанційного і змішаного навчання. *Основні орієнтири розвитку системи освіти Запорізької області в контексті реалізації Концепції «Нова українська школа» в умовах очної, дистанційної та змішаної освіти у 2020/2021 навчальному році* : метод. рекомендації : у 3 ч. / відп. ред. О. Варецька; упор. Т. Верозубова; тех. ред. О. Тонне; ДОН ЗОДА, КЗ «ЗОІППО» ЗОР. Запоріжжя : СТАТУС, 2020. Ч. II. Навчально-методичне забезпечення загальної середньої освіти. Електронний аналог друкованого видання (електронна книга). С. 22–25.

19. Покрова С. В. Нова українська школа: упровадження технологій формувального оцінювання в освітньому процесі початкової школи : метод. посібник / уклад. С. В. Покрова; КЗ «ЗОІППО» ЗОР. Запоріжжя : Видавництво ТОВ «ПРОФІ ПРИНТ», 2021. 80 с.

АНОТАЦІЯ

Покрова С. В. Розвиток оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Запорізький національний університет, Запоріжжя, 2021.

У дисертації розкрито сутність, зміст оцінювальної компетентності вчителів початкових класів, визначено особливості її розвитку в умовах післядипломної освіти. Розроблено й апробовано організаційно-педагогічні умови, що забезпечують успішність розвитку оцінювальної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти: формування ціннісного ставлення вчителів початкових класів до здійснення оцінювальної діяльності; спрямування змісту післядипломної педагогічної освіти на усвідомлення педагогами сутності оцінювальної діяльності, методів її здійснення; створення рефлексивного освітнього середовища в післядипломній освіті. Визначені організаційно-педагогічні умови впроваджено в процес післядипломної освіти завдяки системі авторських педагогічних заходів, у тому числі практичних занять «Нові форми оцінювання навчальних досягнень молодших школярів», спецкурсу «Технології формувального оцінювання навчальних досягнень молодших школярів», тренінгів, майстер-класів, практичних заходів обласної творчої групи, створеного методичного посібника.

Ключові слова: оцінювання, оцінювальна компетентність, розвиток, вчитель початкових класів, молодші школярі, педагогічні умови, післядипломна освіта, курсовий та міжкурсний періоди навчання.

АННОТАЦИЯ

Покрова С. В. Развитие оценочной компетентности учителей начальных классов в системе последипломного педагогического образования. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Запорожский национальный университет, Запорожье, 2021.

В диссертации изложено новое решение вопроса развития оценочной компетентности учителей начальных классов в системе последипломного образования. Раскрыты сущность, содержание оценочной компетентности учителей начальных классов, определены особенности ее развития в условиях последипломного образования. На основе проведенного анализа теоретических основ исследования оценочную компетентность учителей начальных классов в системе последипломного педагогического образования определено как сложное интегративное качество личности, объединяющее систему знаний, умений учителя начальных классов, его ценностные ориентации, мотивы, способы деятельности в сфере оценивания учебных достижений младших школьников. Отмечено, что развитие оценочной компетентности учителя начальных классов в системе последипломного педагогического образования является целенаправленным постоянным процессом повышения квалификации в области оценки учебных достижений школьников, организованным на основе компетентностного подхода, направленным на результативность формирования устойчивой положительной мотивации и осознанной потребности учителя в осуществлении оценочной образовательной деятельности, овладении современными знаниями, умениями, способами этой деятельности.

Исследовано содержание развития оценочной компетентности учителей начальных классов в системе последипломного педагогического образования, выявлены ее компоненты (установочно-мотивационный, когнитивный, конструктивный, контрольно-рефлексивный), охарактеризованы соответствующие им критерии (ценностный, знаниевый, умениевый, рефлексивный) и показатели, определены уровни развития (начальный, средний, высокий).

Разработаны и апробированы организационно-педагогические условия развития оценочной компетентности учителей начальных классов: формирование ценностного отношения учителей начальных классов к осуществлению оценочной деятельности; направление содержания последипломного педагогического образования на осознание педагогами сущности оценочной деятельности, методов ее осуществления; создание рефлексивной образовательной среды в последипломном образовании для развития оценочной компетентности учителей начальных классов. Каждое из организационно-педагогических условий обеспечено комплексом форм и методов обучения, что по логике своего развертывания реализуются мотивационным, деятельностным и рефлексивным этапами.

Ввиду отсутствия единого подхода к диагностике развития оценочной компетентности учителей начальных классов в системе последипломного педагогического образования, неопределенности диагностических процедур, исходя из собственного понимания сущности этого явления, разработан комплекс диагностических методик по всем определенным критериям.

Теоретически обоснованные, экспериментально проверенные организационно-педагогические условия развития оценочной компетентности учителей начальных классов в системе последипломного педагогического образования внедрены в образовательную практику на основе практического занятия «Новые формы оценивания учебных достижений младших школьников», спецкурса «Технологии формирующего оценивания учебных достижений младших школьников», тренингов

«Технологии конструирования инструментария формирующего оценивания учебных достижений учеников начальной школы», «Особенности оценивания учебных достижений учащихся начальных классов Новой украинской школы», мастер-класса «Оценочная деятельность учителя начальных классов», круглого стола «Проблемы внедрения формирующего оценивания в начальной школе», научно-методических семинаров и вебинаров по проблеме формирующего оценивания, практических мероприятий областной творческой группы по теме «Технология формирующего оценивания в начальной школе».

В ходе экспериментальной проверки организационно-педагогических условий получена статистически значимая разница коэффициентов развития оценочной компетентности учителей начальных классов в системе последиplomного педагогического образования, что подтвердило их эффективность.

Ключевые слова: последиplomное педагогическое образование, учитель начальных классов, оценочная компетентность, оценочная деятельность, оценка, развитие, организационно-педагогические условия.

SUMMARY

Pokrova S. V. Development of assessment competence of primary school teachers in the system of postgraduate pedagogical education. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the candidate of pedagogical sciences on a specialty 13.00.04 «Theory and a technique of professional education». – Zaporizhia National University, Zaporizhia, 2021.

The dissertation reveals and characterizes the essence and content of the assessment competence of primary school teachers, identifies the features of its development in postgraduate education. Organizational and pedagogical conditions have been developed and tested to ensure the success of the development of assessment competence of primary school teachers in the system of postgraduate education: formation of the value attitude of primary school teachers to the implementation of assessment activities; directing the content of postgraduate pedagogical education to teachers' awareness of the essence of assessment activities, methods of its implementation; creating a reflective educational environment in postgraduate education.

Certain organizational and pedagogical conditions have been introduced into the process of postgraduate education due to the system of author's pedagogical measures, including practical classes «New forms of assessment of educational achievements of junior schoolchildren», special course «Technologies of formative assessment of educational achievements of junior schoolchildren», trainings, master classes, practical events. regional creative group, created a manual.

Key words: assessment, assessment competence, development, primary school teacher, junior schoolchildren, pedagogical conditions, postgraduate education, course and intercourse periods of study.

ПОКРОВА СВІТЛАНА ВАСИЛІВНА

**РОЗВИТОК ОЦІНЮВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ
У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Підписано до друку 17.08.2021.

Формат 60x84/16. Папір офсетний. Цифровий друк. Гарнітура Times.

Умовн.-друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9. Наклад 100 пр. Зам. № 1-2021/22АБ.

Видавець та виготовлювач
Класичний приватний університет
69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70Б

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК, № 3321 від 25.11.2008